

Tisztelt Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek úr!
Tisztelettel köszöntöm az Eucharisztikus Konferencián megjelent összes résztvevőt!

Előadásom témája a zsidó családi liturgia a széderestén kívül. Ezen belül asztali áldásokkal és imákkal foglalkozik.

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy ma itt lehetek, és előadhatok önöknek hagyományaink szerinti liturgikus eseményekről, amelyek átszövik a zsidó család otthoni és közösségi létét is. Szeretném kihangsúlyozni, hogy nem lehet egy általános szabályt felállítani a zsidó családokra, mert ahány zsidó otthon, ahány zsidó ház annyi féle képpen követik az előírásokat. Még a legszigorúbb és legjobban körülírt szokásrendben is, még egy - egy zárt ortodox közösségben is, kisebb - nagyobb különbségek vehetők észre. Megpróbálok majd az előadás során erre példákat hozni.

Mindannyian tudjuk, hogy a világban élő mai zsidó közösségek tagjai sokféle hagyományt követnek aszerint is hogy merre élnek, hogy milyen gyökerekkel rendelkeznek.

Azok a zsidók, akik askenázi területekről származnak, a kora középkorban a Német - római birodalomban, észak Franciaországban, majd 13.-14. századtól Lengyelországban, Litvániában, Lettországon, Ukrajnában, Fehéroroszországban éltek. Úgy tekintünk rájuk mint az európai zsidóság őseire, őket nevezzük jiddis zsidóságnak. Ez a népcsoport egyfajta kultúrát képviselt.

Ugyanakkor az ibériai félsziget, a spanyol a szefárd, a szfárádi, a ladino kulturával felvértezett zsidóság is sajátjának mondhat specialitásokat. Emellett, ezen belül, a sokfajta irányultságú, és talán még ezen belül más országokban lakó, más rabbikat ismerő, más zsinagógába járó közeg is differenciált.

Megkülönböztethetők még az orthodox, modern orthodox, konzervatív, neológ, reform, haszid dinasztia követői is. És ezzel még nem ér véget a tagozódás. Ezzel, csak azt szerettem volna érzékeltetni, hogy nem lehet egy meghatározott, és mindenki által elfogadott követő tömegről beszélni.

A Jeruzsálemi Szentély fennállása idején, naponta háromszor meghatározott időben mutattak be állatáldozatot. Ezeket a szertartásokat a szentély lerombolása után a Bét Kneszetben, a gyülekezés házában tartott napi három alkalommal szintén kötött időben elhangzó imák, istenszolgálat, istentisztelet vette át.

A Teremtés leírása, Vájhi erev, vájhi boker, jom ehád, azaz Vájhi erev, vájhi bajker, jajm ehod, azaz lett este és lett reggel, egy nap, első nap. A szavak diktálják, hogy a nap este kezdődik, ezért az első ima lehet az esti ima, a máriv, az árávit. Ez egy negyed óras istentisztelet, ami Szentélybeli szolgálat befejezését jelképezi, amikor elégették az oltáron a nappal bemutatott áldozatokat. Smá és az Ámida-ból áll. A Smá az úgynevezett egy Istenbe vetett hitünk megvallása, és az Ámida, az álló ima, a csendes ima. Egyedisége: este, nem ismétljük meg, az előimádkozó nem mondja el hangosan, hanem csak magunkban olvassuk el. Ezek a nyilvános istentiszteleteken is egy-két közösségi imánk elmondása, a minjén meglétéhez kötött, azaz a 10 zsidó férfi jelenléte szükségeltetik.

A bár micvá, bár micvo, a parancsolat fia, a 13 éves kort már betöltött fiúgyermek a felnőtt férfiak gyülekezetének, a minjénnek tagjává válik. Vannak olyan közösségek, ahol a minjénbe beszámítják a hölgyeket is, vannak olyan közösségek, ahol csak akkor engedélyezett a minjénhez kötött ima, ha 10 férfi és 10 nő is jelen van az imádkozásnál.

Ugyanez vonatkozik a reggeli imára, a Sáhrisz, a saharit ima. Reggeli imánk fél órát, háromnegyed órát tart, és ennek a gerince is a Smá, és az Ámidá. Itt már elhangzik az álló ima hangos végigmondása az előimádkozó által, ami a 18 azaz 19 áldás együttese.

Ebben az imában köszönünk, könyörgünk és kérünk is. Ennek során lehet látni az embereket, hogy hajlonganak, hogy meghajlanak, hogy fejet, vagy térdet hajtanak.

Reggeli hétköznapi imánk hétfőn és csütörtök reggel kibővül a Tóra olvasással, amely az előre beosztott hetiszakaszc három a tórához felhívott férfi által történik. Saját egyedi dallamvilága van, ami még szebbé varázsolja a hétfő és csütörtöki reggeli imáinkat. A bibliánkban 211 alkalommal szerepel a mincha szó, és ez fedi a délutáni imánkat. Főimádság, az Amida, az állóima köré szerveződik a mincha, amit általában estefelé szoktunk elmondani. Azért, hogy ne terheljük a híveket, ezért a délutáni és esti imát olyan időpontra tesszük, amely közel van egymáshoz, ezért a zsinagógái - bár van rá sok példa, hogy nem a zsinagógában mondják ezen imákat, melyek bárhol elhangozhatnak, bárhol tarthatunk istentiszteletet, bár van erre is ellenpélda – a délutáni és esti imát sötétedés környékén mondjuk, így csak naponta két alkalommal kell összegyűlnie a közösségnek.

A kaddis ima, melyet tévesen a gyászolók imájának neveznek bár az igaz, hogy a gyászoló mondja, de a szövegben nem találunk a gyászra utalást, csak a feltétlen hitre, minjén meglétéhez kötött imádság. Amennyiben nincs meg a megfelelő létszám, akkor nem szokták elmondani.

Azért is fontos a 10 ember jelenléte, hogy ezzel is kimutassuk, hogy az egyén mellett vagyunk. A gyászoló, az örömködő és még sorolhatnám milyen élethelyzetben levő ember mellett ott van a közösség, és kiveszi a részét, támaszt jelent, együtt van az élet fontos eseményeiben.

Ezekre a cselekedetekre sem lehet azt mondani, hogy ezek mindenhol így történnek. Mert van ahol a minjén nem 10 főből áll, van ahol nem csak férfiak a tagjai. Természetesen a napi háromszori istentisztelet, időhöz, és esetenként helyhez is kötött. Az ember magában, egyedül is elmondhatja az imákat - nem kell nélkülöznie a szövegek elmondását - kivéve azokat, amelyek minjénhez köthetők, amelyek csak közösségben hangozhatnak el.

Most az 5779-es évet írjuk. Hagyományaink azt mondják, hogy 5779 évvel ezelőtt zárult le a teremtés. 5779 évvel ezelőtt alkotta meg az Örökkévaló az embert. Az embert, akit a saját képmására teremtett. Az első adandó alkalommal a szabad akarattal rendelkező ember vétkezett, és kiűzetett az éden kertjéből.

Az édenkertben két fa állt, az örök élet, és a tudás fája. Az ember evett a tudás fájának gyümölcséből. Megszerezte a tudást, de már ebben a történetben is ott van hogy az evés vezetett a vétkezéshez. A szükségleteink kielégítéséhez hozzátartozik az evés és ivás is.

De itt most megállnék egy pillanatra. Visszatérnék az 5779 es évhez. Ez egy születésnap. A világ teremtésének születésnapja, és az ember születésnapja. Mi ezt Rajs Hásonokor, Ros Hasana, az év feje, az Új év beköszöntekor ünnepeľjük Tisri hónap első és második napján. Elővesszük, már egy hónappal előtte a kosszarvból készített kürtöt - másnéven sófárt - megszólaltatjuk, és ezzel megszólaltatjuk a lelkiismeretünket is. Azt szoktuk mondani, hogy az újév első napján, és az újév második napján is külön - külön 100 alkalommal jön ki hang az ünnepi hangszerből. Egyik magyarázat a sok közül az pedig az, hogy azért kell 100 hangot hallatni a sófárral, mert egy zsidó ember 100 áldást mond el egy átlagos nap során. Ebben a 100 áldásban benne van a reggeli imában elmondott kötött imák sora, de ezen kívül az étkezések során is elhangzik sok sok áldás. A fő étel régen a kenyér volt. Amennyiben egy olajbogyó méreténél nagyobb kenyeret elfogyasztasz, akkor már brohét, brohot, bráhát kell mondjal. Mi ennek a menete? Először kézmosási kötelezettséged van. Többek között két olyan hagyományos kézöblítés terjed, amit most megpróbálok bemutatni. Az ovisokkal közösen számoljuk is, és néha mint most is eszköz nélkül mutatom be. Se víz, se kancsó. Két fülű eszközzel végezzük és most azt mondom, vegyük képletesen a kezünkbe. Ráöntünk a jobb kezünkben levő pohárból a bal kezünkre, amit lefelé fordítottunk, és az ujjainkat szétválsztjuk, és engedjük, hogy a víz mindenhol érve, lefolyjon rajta, majd kézcserevel a bal kezünkben levő pohárral, a jobb kezünkre csuklótól lefelé folytatunk vizet, és ezt felváltva háromszor tesszük meg. Vannak akik úgy végzik, hogy a kétfülű eszközből, három rövid megszakítással, de ugyanarra a kézre locsolnak vizet, előbb a jobb majd a bal kezükre.

Vannak, akik a csap alá tett felváltott kézzel végzik ugyanezt, vannak akik a folyó víz alá teszik be a kezüket 3-3 alkalommal. Amikor a kéz leöblítése megtörtént, egy áldást mondunk ami így hangzik: Boruch áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, áser kidsonu bömicvajszov vöcivonu, ál nötilász jodojim. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, áser kidsánu bömicvotáv vöcivánu ál nötilát jádájim. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki megszentelt minket parancsolataival, s meghagyta nekünk, hogy kezet mossunk! Vannak alkalmak, amikor áldás nélkül végezzük el a rituális kézmosást mint például a temető elhagyásakor. Amikor elmondtuk a kézmosásra az áldást, amit azonnal a kéz leöblítését követően teszünk, már nem szoktunk beszélni, nem szoktuk beszéddel megszakítani a következő ténykedésünkig a menetet. Kézmosás, utána ha lehet azonnal következik a kenyér/kalács áldás. Meg van határozva, hogy mennyi liszt –ami amúgy a Tórában is említve van, és szent azaz Izrael terményei közé sorolandó - mennyiség számít vizzel összekeverve már tésztnak, amelynek elfogyasztása már áldásra kötelezett. Tehát kézbe vesszük a zsemlét, a kiflit, a kenyeret és ezt mondjuk: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom Hámajci lehem min hoorec. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, hámoci lehem min háárec. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki kenyeret ad a földből! És azonnal eszünk is a kenyérből. Amennyiben ez megtörténik, akkor mi már kötelezettek vagyunk az étkezés utáni áldás elmondására is. A kenyér elfogyasztása már főétkezésnek számít. Amennyiben valaki elfogyaszt 3 fogásos ételt, de nem eszik hozzá kenyeret, akkor érdekes módon, de ez még a hagyományaink szerint nem nagy étkezés, nem fő étkezés, ezért nem kötelezett az étkezés utáni áldás elmondására. Amennyiben külön elmegyek egy cukrászdába, és vásárolok egy kóser süteményt, ami lisztből készült akkor mielőtt megenném, ezt mondom: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, bajré miné mözajnajsz. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, boré miné mözonot. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki mindenféle ételt teremtett! Persze gyümölcs is kerül az asztra. A gyümölcs elfogyasztása előtt két dolog között kell döntenünk. Vajon hol termett a gyümölcs? Földön vagy fán? A fa gyümölcsére ezt mondjuk: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom bajré pöri hoéc. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, boré pri háéc. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki a fa gyümölcsét teremtette! Amennyiben a földben (földön) termő zöldségek-gyümölcsöket eszünk, akkor előtte ezt mondjuk: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, bajré pöri hoádomo. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, boré pri háádámá. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki a föld gyümölcsét teremtette! Ami még kimaradt, például húsrá, halra, gombára, tejre, vízre vagy más italra, azokra az ételekre vagy italokra amire nem egyértelmű számodra, hogy milyen áldást kell mondjal, ezt az áldást kell mondani Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, sehákol nije bidvoraj. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, sehákol nihje bidváro. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, kinek szavára minden termett! Egyre több áldás kerül elő, és azt látjuk, hogy nincs megállás, és szinte csak áldásból áll az életünk. Lassan csak az étel elfogyasztásávak túllépjük a 100-as számot. Ez még kiegészül azzal, hogy amikor és amit eszünk az éppen egy különleges, örömteli alkalom, akár közben egy jó hírt hallunk, egy új ruhát vettünk fel, olyan gyümölcsöt, ételt eszünk amit régen, vagy még sohasem ettünk, akkor bizony hozzáteszünk még egy imát: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom sehehejonu, vökijmonu vöhigijonu lázmán haze. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, sehechejánu vekijimánu vöhigiánu lizmán háze. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki életben tartott, megőrzött bennünket, s engedte megérnünk ezt a mai napot! Ezt akkor is mondjuk, ha részt veszünk egy ilyen konferencián, mert hálát adunk az Örökkévalónak, hogy megérhettünk ezt a napot. Kérem, ismételjék utánam: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom sehehejonu, vökijmonu vöhigijonu lázmán haze. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, sehechejánu vekijimánu vöhigiánu lizmán haze.

Ezzel érkeztünk el egy olyan imához, ami mindannyiunk számára nagyon fontos. Minden ünnepi alkalommal az ünnepi ital, a bor áldásával, közelebb hozzunk az áldást magunkhoz: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, bajré pöri hágofen. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, boré pri hágáfen. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, aki a szőlő gyümölcsét teremtette! Legyen az péntek este, szombat ima után, egy brisz azaz circumcizio a körülmetélés - a 8 napos korban való Ábrahám szövetségébe való felvétel - pidjon háben az elsőszülött fiugyermek kiváltása, esküvő, ünnepi kiddus, a boráldás elmaradhatatlan része a zsidó liturgiának. Ahogyan az étel és ital elfogyasztása előtt áldást mondunk, úgy utána is hálát kell adnunk. Általános utóáldás így hangzik: Boruch Áto Ádajnaj, Elajhénu Meleh hoajlom, bajré nöfosajsz rábajsz vöheszronon ál kol má seboroszo, löháhájajsz bohem nefes kol háj. Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám, boré nöfásot rábot vöcheszronán ál kol má sebarátá löháchájot báhem nefes kol cháj. Báruch chéj háolámim. Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki a sok élőlényt teremtet, és minden szükséges dologgal ellátod őket. Mindazért, amit teremtettél, minden élőlény fenntartásához, áldott a világ éltetője. Ez csak a a legkönnyebb eset, de hosszabb utóáldás mondunk, ha ettünk téstát, bort, vagy az öt különleges gyümölcs valamelyikét (szőlő, gránátalma, mézédés datolya, füge, olajbogyó). Ennél akkor egyedibb a helyzet, ha nem hétköznapi történik az étkezés utáni áldás elmondása, mert ünnepeken betoldásokkal tüzdelték, kiegészítendőek ezek az imák.

Elérkeztünk a hivatalos rendes étkezés utáni áldáshoz. Kezet mostunk, kenyeret ettünk, utána különféle ételeket fogyasztottunk, befejeztük az evést, és ekkor Birkát Hámázont mondunk. Ennek többféle dallama van, és sok előírást hordoz magában. Amennyiben egyedül vagyunk, vagy ha csak három ember fejezi be az asztalnál az étkezést, vagy ha 10, vagy több ember kezdi el a Birkát hámázont mondani, más és más szövegbetoldásokat alkalmazunk. Ahogyan az ünnepeken is, itt is más és más plusz szövegeket illesztünk még be, de az imának egy párbeszédszerű kezdete van. Egy személy vezeti az áldások elmondását, és a többiek válaszolva, reagálva, de ugyanúgy végig mondják a teljes szöveget. Körülbelül öt - hét perc hosszúságú a Birkát Hámázon elmondása. Négy nagy részt tudunk elkülöníteni. Az első magáról az ételről szól. Ennek a résznek tartalmát magához Mózeshez kapcsolják/kapcsolhatjuk. Mózes Öt Könyve, Mózes tanítómesterünk életének egyik fő időszakához térünk vissza, ahhoz amikor a zsidó nép kiszabadult az egyiptomi rabszolgaságból, és a negyven évi vándorlás során az égből hullott manna táplálta a nép tagjait. Ez egyben az Örökkévaló gondoskodását mutatja népének, ugyanakkor részünkről is egy folytonos igenlése annak, hogy hiszünk és bízunk az egy isten létezésében, mindenhatóságában, és abban, hogy gondoskodik, vigyáz ránk. A második rész a földről szól. A földről, ami táplálja az embert, Isten segítségével, a föld, ami életet, élőhelyet ad számunkra, a föld, Izrael földje, és az a hely ahová Mózes halála után Józua vezette a népet. A tórában is leírt terület, amely a 12 törzs otthonává vált, a kánaán. A szent termények táptalaja, a föld ami nélkül nem lenne mit együnk, áldásra kötelez bennünket. A birkat hamázon harmadik részét Jeruzsálem résznek szokták hívni. Ebben a részben két név is elhangzik. Dávid és Salamon. A szent várost Dávid foglalta el, és Salamon volt az aki felépítette Jeruzsálemben a Szentélyt. A várost az ún. jebuzi nép alapította és lakta, amelynek neve a Bibliában is feltűnik a Bírak könyvében 1. 21. és Józua könyvében 15.63. Az Egyiptomból visszatérő zsidók a jebuziak háboruztak, vesztettek, de Jeruzsálem nem esett el. Józua könyve szerint öt kánaáni király, köztük Adonicedek, Jebuz, azaz Jeruzsálem királya összefogott a zsidók ellen. A királyok életükkel fizettek (Józua könyve 10; 18,16). Jebuz ekkor még megmenekült a zsidó megszállástól. A honfoglalás (i. e. 1200) után Benjámin és Júda törzse a jebuzeusok szomszédja lett. A hely akkori neve Jebus vagy Jebusz Bírak könyve 19.10 az idegenek városa. A város neve a sálom (béke) szó rokona, így sokszor egyszerűen csak Sálom-nek nevezték például Mózes első könyve 14. 18. De az Ir sálom a béke városa, másik értelmezésben a sálom szó a teljességet,

az egészet, a tökéletességet az egészt mondja. Amikor mi étkezési imát mondunk, akkor nekünk a jóllakásnak, a teljességnek, az életünk alapfunkciójának biztosításához való hozzájárulását köszönjük meg a Mindenhatónak. Negyedik és egyben befejező rész köszönet az Isten jóságáért. Köszönetet mondunk, hálálkodunk, mert az Örökkévaló Isten jó hozzánk. Ezt a részt Raban Gamlielnek tulajdonítjuk, aki Javnéban írta meg ezt a részt.

Elpusztult Izrael, lerombolták a második Jeruzsálemi Szentélyt és a szellemi vezetés átvonult, átmenekült, átcsempészte magát Jávne városában. Ott egy nagy változást hajtottak végre. Míg a Szentély fennállásának idején állatáldozat bemutatásával szolgálták az emberek a Teremtőjüket, addig a pusztítás és pusztulás után már nem egy centrum, egy hely volt kijelölve a zsidó közösségek találkozási pontjának, nem egy hely volt megalkotva, hogy ott fejezzük ki a kapcsolatunkat Istennel, hanem elkezdődött a Bét Kneszet a Gyülekezet Házának kialakulása, ez a zsinagóga. Ezekben az épületekben azonban már nem áldozat bemutatásával szolgálták őseink az Örökkévalót, hanem ekkor alakultak ki az imák, a verbális kommunikáció.

Itt vették kezdetüket a zsidó liturgia lépcsőfokai. A mai asztali áldásnak legelterjedtebb menete az askenáz, de létezik külön szefárd, jemeni, olasz, és ezeken belül is az alapok megegyeznek de, szinte mindegyik család, mindegyik kis közösség hozzátehet, hozzátesz, és kihagyhat, és kihagy részeket. Ennek felelőssége azokon nyugszik akik mondják a szöveget. Van olyan alkalom, amikor még a családtagok, a rabbik, a tanítóink nevét is bele vesszük az asztali áldásba. A szöveg végén az Örökkévaló könyörületességén merengünk, és hajtunk fejet. Két alkalommal, a hétköznapokat és az ünnepnapokat elválasztva, a szöveg elején még egy-egy zsoltárt mondunk el. Hétköznap az ismert zsoltárverset énekeljük elő, a 137-es zsoltárt, amiben Jeruzsálemre való emlékezést emeljük ki, sőt az esetleges Jeruzsálem elfeledését büntetés ódiumával látja el a szerző. 126-os zsoltár elmondásával kezdjük hétköznap a Birkát Hámázont. Míg az étkezés előtt a kalács áldás és elfogyasztását megelőzi a kézmosás, itt van egyes orthodox közösségekben a májim áhrajnim, májim áhronim. Az utána levő kéz öblítése. Ez nem egy tényleges kézmosás, pár cseppet öntenek egyik és másik kezükre, és utána kezdik el mondani az étkezés utáni áldást. A spanyol és a portugál zsidók között vannak, akik nem ladino nyelven ugyan, de eléneklik a spanyol himnuszt is. Ebben is vannak különbségek, mert vannak olyanok kik az étkezési ima előtt, vannak akik utána éneklük a himnuszt.

Bencsernek nevezzük azt a kis könyvecskét, amelyben megtalálható a birkát Hámázon. Mivel vannak kisebb különbségek esküvőn, brisznél azaz a körülmetélést követő lakoma végén a szövegben, ezért szoktak kinyomtatni díszes és jelölt példányokat, hogy ezzel is szebbé és emlékeztetessé tegyék az ünnepi alkalmat, egyben ajándéknak is szokás kinyomtatni. Az én esküvőmre is nyomtattunk egyedi Bencsert, amelyen a feleségem és az én nevem szerepelt, a héber nevünk és a héber dátumot is ráírtuk. Vannak akik még külön dalokkal egészítik ki a könyvecskét, és ezeket a bencsolás, a Birkát hámázon elmondása után elénekelnek.

Vita van arról a rabbik között, hogy a pizza minek számít, mert a búzából, rozsból, és hasonló alapanyagokból készített étel, azaz fő ételként, fő ételnek elkészített kenyér áldásmondására kötelezett, így kézmosásra előtte, és birkát hámázon elmondásra utána, de van-e egységes álláspont? A kérdésre meghagyom a választ egy másik alkalomra. De az biztos, hogy tórai parancsot hajtunk végre amint az Mózes utolsó könyvében olvasható, a haramadik hetiszakasznál, az Ékebben: Őrizd meg az Örökkévaló, a te Istened parancsait, hogy útjain járj és féljed őt. 7. Mert az Örökkévaló, a te Istened elvisz téged jó országba, hol vízpatakok vannak, források és mélységek, melyek erednek a völgyben és a hegyen, 8. oly országba, hol búza, árpa, szőlő, füge és gránátalma (terem), oly országba, hol olajfa és méz van; 9. oly országba, a hol nem szükiben eszel kenyeret, ahol nem szenvedsz hiányt semmiben oly országba, melynek kövei vas és hegyeiből rezet vágysz. 10. És midőn eszel és jóllaksz, áldd az Örökkévalót, a te Istenedet ama jó országért, melyet neked adott. 11. Őrizkedjél, hogy el ne

felejtsd az Örökkévalót, a te Istenedet, meg nem őrizvén az ő parancsolatait, rendeleteit és törvényeit, melyeket én parancsolok neked ma; Vegyük sorba. 1, Örökkévaló parancsolatait meg kell őriznünk. Hívők vagyunk, áldást kell mondanunk. 2, Tórában olvasható terményből készült ételre áldást kell mondanunk. 3, Úgy élünk, hogy lehetőségünk van enni, és áldást mondani, ezért áldást kell mondanunk. 4, Jóllaktunk, áldást kell mondanunk, 5, Azért hogy ne felejtsük el az Örökkévalót, a hatalmát, a létét, és a tényt, hogy neki köszönhető életünk, ezért áldást kell mondanunk. 6, Parancsolt, és mi engedelmesen áldást mondunk. Ezekben nincs kétely, csak annyi, hogy amikor eszünk egyedül vagyunk-e vagy többen. Áldást mindenképpen kell mondjunk, de ha többen vagyunk, akkor még szívesebben kell köszönetet és hálát, áldást mondanunk.

Rövid kitérőt engedjenek meg az áldásmondásról. Létezik pozitív és létezik negatív áldás is. Mózes Ötödik könyvében olvashatjuk, hogy a mózesi törvényének betartása Isten áldását hozza. Mózes első könyvében az egyik első áldás a tizenkettedik fejezet első és második mondatánál található, amikor az első tudatos egyistenhívő ember, az első ősapának Ábrahámnak megparancsolja az Örökkévaló, hogy hagyja el az országot, szülőföldjét, az apja házát, és menjen el arra a helyre amit Isten mutat neki. Amennyiben ezt megteszi, cserébe nagy nemzetté teszi népét, megáldja, és nevét nagyvá teszi.

Van egy másik híres áldás, a kohanita, a papi áldás ami a negyedik könyvben olvasható. 6. 24-26. Áldjon meg az Örökkévaló, sugározza feléd mennyei arcának ragyogását, fordítsa feléd orcáját, és hozzon rád békességet. A rabbinikus irodalomban egy brohe, egy bráhá, az áldást (vagy berakhah) egy adott pillanatban egy imádság, ünnepség vagy egyéb tevékenység során szólal meg, különösen az étkezés előtt és után amire mi már kitértünk. Az áldások eredete az, hogy Istentől jön minden áldás, és minden egyes áldás elmondásával elismerjük az ő létét. A rabbinikus eredetű áldás általában a következő szavakkal kezdődik: "Áldott vagy te, Örökkévaló Istenünk, a világ királya ..." A hagyomány azt tanítja, hogy az élelmiszer végső soron mind az Örökkévalótól van, neki köszönhető, őtőlé kapjuk, Isten ajándéka, és hogy az élelmiszert megköszönhessük, hálát (áldást) kell mondanunk Istennek. Mint ahogy előbb említettem Ábrahámnál, ha megemlékezünk a és megfelelő áldást mondjuk el, azzal a tóra ígérete szerint mi is áldásban részesülünk. A zsidó törvény nem tartja fenn az áldások mondását egy kiemelt zsidó csoport, közeg, vagy csak egyes nemek részére; de konkrét áldásmondásra szólít fel különleges alkalmakkor, és akkor már néha kiemel egy-egy csoportot, így például a középkor óta a zsidó nők azok akik elsősorban a két szombati gyertyát meggyújtják, és péntek esténként áldást mondanak. A nők és a férfiak is kötelesek az asztali áldás elmondására, és ezt meg is teszik. Ahogy említettem, egy zsoltár elmondásával veszi kezdetét az étkezés utáni áldás.

Zarándokének. Mikor visszahozta az Örökkévaló Cion száműzötteit, azt hittük, álmodunk. Akkor tele lett szánk nevetéssel, nyelvünk ujjongással. Akkor más népek így beszéltek: „Bizony nagyot tett ezekkel az Örökkévaló!” Nagyot is tett velünk az Örökkévaló, azért örültünk. Hozd vissza száműzötteinket, Örökkévaló, mint (vizet) a negevi vízmosásokba! Akik könnyezve vetettek, hadd arassanak vígan; ha sírva jár-ke, ki vetőmagvát hordozza, hadd jöjjön újjongva, mikor kéréit betakarítja! - Egy örömteli szöveg, amiben a boldogságot összekötik a köszönet mondással, a hála elrebegésével.

---Elkezdődik a törzsszöveg felvezetése, és ez csak akkor hangzik el így, ha legalább három ember egy asztalnál ülve befejezi az étkezést. Egyik ember akit áldásvezetőnek nevezünk megszólal: Áldásvezető: Uraim, mondjunk áldást! Természetesebb liberálisabb egalitáriánus közösségekben, és néhány konzervatív zsinagógában is hozzáfűzik, hogy gvirotáj azaz hölgyeim, és uraim mondjunk áldást. Erre a közösség: Áldott legyen az Örökkévaló Neve mindörökké! Áldásvezető megismétli: Áldott legyen az Örökkévaló Neve mindörökké! Uraim, itt szintén hozzáteszik kevésbé vallásos helyeken azt hogy hölgyeim, és mondják:

engedelmmükkel: Áldjuk (tíz férfinél hozzáfűzzünk egy szót Elohénu I'stenünket), akiéből ettünk! Közösség: Áldott (tíz férfinél: I'stenünk), akinek kenyeréből ettünk és jóságából élünk! Áldásvezető: Áldott (tíz férfinél: I'stenünk), akinek kenyeréből ettünk és jóságából élünk!

Áldott vagy Te, Örök I'stenünk, a Világ Királya, aki jóságban szívesen, szeretettel és irgalommal táplálja az egész világot! Ő ad kenyeret minden élőlénynek, mert örök a szeretete. Nagy jóságában sohasem szűkölködtünk, továbbra se szűkölködjünk eledelben nagy Neve kedvéért, mert Ő az I'sten, aki mindenkit táplál és ellát, aki mindenkivel jót tesz, gondoskodik táplálékról minden lénynek, amelyet teremtett! Áldott vagy Te, Ö'rokkévaló, aki mindenkit táplál! Hálát adunk neked, Örök I'stenünk, hogy őseinknek örökbe adtad ezt a szép, jó és terjedelmes országot, hogy kihoztál minket Egyiptom földjéről, és kiváltottál minket a szolgaság házából, áldunk a szövetségért, melynek nyoma testünkön van, a Tanért, amelyre megtanítottál, a rendszabályokért, amelyeket tudtunkra adtál, a kegyes, szeretetteli életért, amellyel megáldottál minket, meg az eledelért, amelyről állandóan gondoskods, amellyel ellátsz bennünket mindennap, minden évszakban, minden órában.---

Vannak ünnepeink amikor betoldásokkal imádkozunk pl. Purimkor ezt is mondjuk: A csodákért, a megváltásért, a hőstettekért, a segedelmekért, a hadba szállásért, melyeket viseltél őseinkért ama napokban ez idő tájban, Mordecháj és Eszter napjainkban Susán fővárosában midőn fölállt ellenünk Hámán, a gonosz és iparkodott kiirtani, megölni, elveszíteni mind a zsidókat, ifjútól öregig, gyermeket, asszonyokat egy napon: tizenharmadikán a tizennegyedik hónapban, ez az Ádár hónapja- és vagyontokat elprédálni. De Te nagy irgalmadban fölbontottad tanácsát és megsemmisítetted gondolatát és visszahárítottad cselekedetét az Ő fejére és felakasztották őt és fiait a fára. EDDIG

Örök I'stenünk, mindezekért hálásak vagyunk neked, és áldunk Téged. Minden élőlény szája Neved áldását hallassa örökké, amint az Írás mondja: „Enni fogsz, míg jóllaksz, aztán áldd Örök I'stenedet azért a szép országért, amelyet neked adott!” Áldunk is Téged, Ö'rokkévaló, az országért és eledelért. Irgalmazz, Örök I'stenünk, népednek, Izraelnek és városodnak, Jeruzsálemnek, Cionnak, ahol Jelenléted trónol, Dávid felkentéd háza uralmának és a nagy, szent Hajléknak, amely Nevedet viseli! I'stenünk, Atyánk, etess, táplálj, tarts el, láss el minket, adj nekünk bőségedet, és szabadíts meg mihamarabb, Örök I'stenünk, minden szűkölködéstől, kérünk: hogy ne szoruljunk halandó emberek adományára vagy kölcsönére, csak a Te teli, szent, tárva nyitott kezedre, hogy soha ne kelljen szégyenkeznünk, megalázkodnunk!

Hadd idézzek a szombati imádságból is: Engedd, hogy új erőre kapjunk rendelkezéseid, különösen a hetedik nap, e nagy, szent Szombat parancsolatai által – mert nagy és szent számodra ez a nap -, hogy pihenjünk, és abba hagyjuk dolgainkat, ahogyan kedved szerint rendelted! Legyen hát kedvedre, Örök I'stenünk, hogy nyugalmat adsz, hogy pihenőnapunkon nem ér minket baj, fájdalom és bánat! Engedd, Örök I'stenünk, hogy megérjük városod, Cion vigaszát, szent városod, Jeruzsálem felépülését, hiszen kezdedben van a segítség és a vigasz! EDDIG

(Újholdkor, ünnepeken és félünnepeken ezt is mondjuk:) I'stenünk, őseink I'stene! Szálljon hozzád, érkezzék elébed, fogadtassék szívesen láttassék és hallgatassék meg, jusson eszedbe említésünk és emlékezetünk, atyáink emlékezete, Dávid szolgád ivadéka, a Messiás emlékezete, szent városod Jeruzsálem emlékezete és egész néped, Izrael emlékezete számára menekvés, jólét, kegy szeretet, irgalom, élet és béke a mai nap: (Újholdkor:) az Újhold napjára; (Peszáchkor:) a Pászka ünnepe; (Sövuajszkor:) a Hetek ünnepe; (Szükeszkor) a Sátoros ünnep; (Smini Ácereszkor és Szimchesz Tajrekor) Smini Áceresz; (Rajs Hásonokor) az Emlékezés napja; (Jajm Kiperkor) az Engesztelés napja -- alkalmából! Emlékezz meg rólunk ma, Örök I'stenünk, javunkra, mérj ránk ma áldást, segíts meg ma minket, hogy élhessünk! A megváltás és könnyörület dolgában pedig szánj meg, óvj meg minket, irgalmazz

nekünk, segíts bennünket, mert rajtad függ szemünk, hiszen kegyelmes és irgalmas uralkodó I'sten vagy! EDDIG

Mihamarabb, még napjainkban építsd újjá Jeruzsáleme szent városát! Áldott vagy Te, Örökkévaló, aki irgalmában felépíti Jeruzsálemet, Ámen! Áldott vagy Te, Örök I'stenünk, Világ Ura, Istenünk, Atyánk, Királyunk, Hatalmasunk, Teremtőnk, Megváltónk, Létrehozónk, aki szent nekünk és szent Jákobnak! Pásztorunk, Izrael pásztora, jó Király, ki mindenkit jól tesz, ki nap mint nap jól tesz, jól tesz és jól fog tenni velünk, Ő részesített, részesít ma is örökké részesíteni fog minket kegyelmében, szeretetében és irgalmában, hogy sose szenvedjünk hiányt bőségben, szabadulásban, sikerben, áldásban, segítségben, vigaszban, ellátásban, megélhetésben, irgalomban, hosszú életében, békességben és minden jóban: ne is vonja meg tőlünk mindezt a jót!

Ő, az Irgalmas, uralkodjék fölöttünk örökké; Ő, az Irgalmas legyen áldott az égen és a földön; Őt, az Irgalmast dicsérnünk kell örökre és örökkön örökké, legyünk ékessége mindig, mindörökre; Ő, az Irgalmas, lásson el minket becsületben; Ő, az Irgalmas, törje le a jármot nyakunkról, és vigyen emelt fővel országunkba; Ő, az Irgalmas, áldja meg bőséggel ezt a házat és ezt az asztalt, amelynél ettünk! Ő, az Irgalmas, küldje el hozzánk a boldog emlékezetű Élijáhu prófétát, hogy jó híreket, segítséget és vigaszt hirdessen nekünk!

Ő, az Irgalmas, áldja meg (tanító apámat), e ház urát, (tanító anyámat), e ház gazdaasszonyát, őket, házukat, családjukat, és mindenüket [A házigazda: Ő, az Irgalmas, áldjon meg engem (apámat, anyámat), feleségemet, gyermekeimet, és mindenemet] minket és mindent, ami a miénk! Amint megáldotta őseinket, Ábrahámot, Izsákot és Jákobot mindenben, mindennel és mindenből, úgy áldjon meg valamennyiünket igaz áldással, mi meg mondjunk erre Áment! A magasságban keljen védelmükre és védelmünkre, hogy békességben maradhassunk, áldást kapjunk az Örökkévalótól, igazságtévést szabadító I'stenünktől, és tetszést arassunk I'sten és ember szemében! Ő, az Irgalmas, (Szombaton, ünnepnapokon és félünnepeken ezt mondjuk (Sábész-kor) adja, hogy megérjük a végtelen szombati nyugalom napját az örök életben! (Rajs hajdes-kor) hozzon ránk jó és áldott új hónapot! (Jajm tajv-kor) hozzon ránk vég nélküli ünnepnapot! (Rajs hásono-kor) hozzon ránk jó és áldott új esztendőt! (Szukajs-kor) állítsa helyre Dávid összedőlt sátrát! engedje, hogy megérjük a messiási napokat és a túlvilági életet! (Hétköznap) Aki megerősíti (Aki körülbástyázza) felkent királya menedékét, az fogadja örökre kegyébe Dávidot és házát! Aki békét teremt a magasságokban, az hozzon békességet ránk és egész Izraelre, Ámen! Tiszteljétek az Örökkévalót, ti szentéletűek, mert nem szűkölködnek, akik félve tisztelik! Az oroszláncölkök szűkölködnek és éheznek, de aki az Örökkévalót keresi, az semmi jóban nem szenved hiányt. Adjatok hálát az Örökkévalónak, mert jó, mert örök a szeretete! Kinyitod kezéd, és jó szívvel jóllakatsz minden élőlényt. Áldott, aki az Örökkévalóban bíz, az Örökkévaló ad annak biztonságot. Gyermeke voltam, meg is öregedtem, de sosem láttam, hogy az igaz ember magára maradt volna, ivadékainak kenyérért kellett volna könyörögniük. Az Örökkévaló adjon erőt Izraelnek! Az Örökkévaló áldja meg népét békességgel!

(Ha nem lisztből készült ételt, bort, szőlőt, füget, gránátalmát, olajbogyót, datolyát ettünk, ezt mondjuk:) Áldott vagy Te Örök I'stenünk, Világ Királya, ki az emberek sokaságát és szükségleteiket teremtetted, mindazért, ami az élők létfenntartására alkottál! Áldott az Öröklévaló!

Áldott vagy Te Örök I'stenünk, Világ Királya, (borra) a szőlőért és gyümölcsért, (gyümölcsre) a gyümölcsfáért és gyümölcsért, (lisztből készült ételre) a megélhetésért és az eledelért, (lisztből készült ételre és borra) a megélhetésért, az eledelért, a szőlőért és gyümölcsért, a mező terméséért, a szép, jó és terjedelmes országért, amelyet kedve szerint őseinknek adtál örökbe, hogy gyümölcsét élvezzék, és javából jóllakjanak! Légy kegyes, Örök I'stenünk, népedhez, Izraelhez városodhoz, Jeruzsálemhez, Cionhoz, ahol Jelenléted lakozik oltárodhoz és hajlékodhoz. Építsd újjá Jeruzsáleme szent városát mihamarabb, még

napjainkban, és vezess fel oda minket, hadd örüljünk felépülésének, hadd együnk gyümölcséből, lakjunk jól javaiból, s megtisztulva, szentül mondhassunk rájuk áldást! (szombaton) Hadd kapjunk erőre e szombati napon! (Rajs chajdes-kor) Emlékezz meg javunkra ma, az Újhold napján! (Rajs Hásono-kor, Új évkor) Emlékezz meg javunkra az Emlékezés napján! (Peszáchkor) Örvendeztess meg minket a Pászka ünnepén! (Sövuajszkor) Örvendeztess meg minket a Sövuajsz ünnepén! (Sátoros ünnepen) Örvendeztess meg minket a Szükesz ünnepén! (Smini Ácereszkor és Szimchesz Tajrekor) Örvendeztess meg minket a Smini Áceresz ünnepén! Mert Te, Örökkévaló, jó és jótévő mindenki iránt, Áldunk is Téged (borra) a szőlő gyümölcséért. Áldott vagy Te Örökkévaló, az országért és a szőlő gyümölcséért! (gyümölcsre) a gyümölcsért. Áldott vagy Te Örökkévaló, az országért és a gyümölcsért! (lisztből készült ételre) az élelemért. Áldott vagy Te Örökkévaló, az országért és az élelemért! (lisztből készült ételre és borra) az élelemért és a szőlő gyümölcséért. Áldott vagy Te Örökkévaló, az országért az élelemért és a szőlő gyümölcséért!

Ez az imánk is a kenyér elfogyasztásához köthető. Asztali áldás elmondása nem létezik anélkül, hogy az elején, ne öblítsük le a kezünket, és ez egyet jelent a kenyér áldás és elfogyasztásával.

Sávuot a három zarándok ünepünk egyikének van egy másik elnevezése is: Jóm habbikurím: Az új kenyér ünnepe.

Pontos fordítás szerint ez a zsengek napja. Nevezzük még Hág Hákácir az aratási ünnepnek is. Mikor még állt a Jeruzsálemi templom, a szentélyben ezen az ünnepen mutatták be az új kenyeret (számos termény társaságában: búza, árpa, szőlő, füge, gránátalma, olajbogyó és datolya), és ekkor ettek először belőle. Az ünnepre a fővárosba zarándokoltak az emberek, ezért zarándok ünnep, hogy ott részt vegyenek az ünnepen. Mindent virágokkal díszítettek, még az állatokat is. A virágokkal való díszítés szokása máig is megmaradt, a zsinagógák ilyenkor virágpompában úsznak. Előbb jön a kenyér, aztán a Tóra. Isten azt üzeni, hogy „ha nincs Tóra, akkor nincs kenyér se!” Im éjn kemách az éjn torá. A kenyér fontosságát 10 szabály is tárgyalja: 1. Az öt gabonanemből készült teljes kenyér élvezése előtt a hámoci »ki előhozta a kenyeret a földből« bráchát, utána pedig az étkezés utánra elrendelt asztali imát mondjuk. 2. Ügyelni kell arra, hogy a kézmosás és a hámoci áldás időközét meg ne szakítsák, de szabad, ha másnak a brácháját hallja, arra ámén-nal felelni. Ha 22 rőfnyi út idejéig várt, vagy ha ennél kevesebbet, de az egyik házból a másikba ment, valamint, ha olyat mondott, mi nem tartozott ebédje szükségleteihez, megszakításnak számít. Adott esetben, ha már mégis megtette, nem árt, de ha közben valamilyen munkát végzett, vagy szavakkal vitatkozott, már gondolata elvonásának számít és újabb kézmosás kell. 3. A bráchá tiszteletére a legszebb helyen szegje meg a kenyeret, legszebb helye: ahol kemény, mert ott jól sült, azzal a hellyel szemben, ahol felhasadt (mert ahol sülni kezd, a tészta összehúzódik, ami által szembenlévő oldala meghasadozik), de öreg ember, kinek nehéz kemény kenyeret ennie, szegje csak meg puhább helyen. Hogy a hámoci brácháját és a kenyér evését a metszés idejének tartamával se szakítsuk meg, először kisebb metszéssel gyűrűalakban körülvágjuk a kenyeret, úgy, hogy ha a levágandó darabot megfogja, fölemeli vele az egész kenyeret, – mert ha nem így teszi, már darabra mond áldást, nekünk pedig a hámoci brácháját akkor kell elmondanunk, amikor a kenyér még egész; hagyja tehát a darabot a kenyérral még összekötve, mondja el a hámoci bráchát és csak miután befejezte az áldásmondatot, válassza le a kenyérről, hogy mikor a bráchát befejezi, a kenyér még egész legyen. Ugyanígy járjon el, ha már megszegett, nem teljes kenyérről vág le, ne vágja le a darabot a bráchá előtt, hogy a bráchá idején még nagyobb legyen a kenyér, Sábát napján azonban egyáltalában bele se vágjon a kenyérbe a bráchá utánig, hogy a kenyerek még teljesek legyenek. Hétköznapon is, ha vékony a kalács, a bráchát még a megszegés előtt mondja el, mert a letörése nem vehető szünetelésnek. 4. Ne vágjon le

kis darabot, mert kapzsi szeműnek tűnnék, de egy tojásnál nagyobb darabot se, mert falánknak néznék. Ez csak akkor áll, ha csak maga eszik, de ha több emberrel étkezik együtt és mindegyiknek kell majd egy tojásnagyságú darabot adnia, le szabad vágni annyit, amennyire szüksége van. Sábát napján, akkor is, ha egymaga eszik, levághat akkorát, amennyire az egész étkezés alatt szüksége lesz, megmutatván a sábat lakoma becsét azzal is, hogy sokat kíván enni. A bráchához levágott darabot meg kell enni, mielőtt más kenyeret eszik, azért, hogy a micvát (parancsot) megtiszteljék, mert bráchát mondtak rája. 5. Mielőtt a bráchát mondja, tegye két kezét a kenyérre, mert a tíz ujjának megfelelően tíz, a kenyérral összefüggő parancsot kellett már teljesíteni vele: ne szántsd a földedet együtt ökörrrel, számmal; ne vesd be vegyes veteménnyel földedet, hagyd ott az elhullott, az otffeledett és a szántó szélén álló gabonát, ne tömd be a nyomtató ökörnek a száját; trumáadományt, az első tized, a második tized, a chálá tézta elvonás parancsát, ennek megfelelően áll tíz szóból a hámaci áldásmondata és tíz szó a 145. zsoltár 15. versében: »Mindennek szemei hozzád reménykednek stb.«, tíz szóból a szentföld dicsérete (5Mózes 8:8.1.): »búza árpa . . .« stb., tíz szó Jicchák áldásában (1Mózes 27:28.): »és adjon neked« stb. Mikor Isten nevét kiejti, emelje fel a kenyeret, sábat napján mind a kettőt és mondja el rá áhítatosan a bráchát. Igyekezék a hámaci szó "á" hangzóját helyesen kiejteni; tartson egy kevés hangszünetet a lechem szó végső m hangzója és a min szó kezdő m hangzója között, hogy az egyik m hangzót el ne nyelje. A bráchá után egyék azonnal, mert a bráchá vége és az evés kezdetéig terjedő időt még egy ámén felelettel sem szabad megszakítania. Egy olajbogyó nagyságú darabot kell megszakítás nélkül ennie. 6. Kötelesség sót hozni az asztalra, mielőtt a kenyeret megszegik, mártsa bele a hámaci darabját a sóba, mert az asztal az oltárhoz hasonló, az evés pedig az áldozathoz és azt mondja a Tóra (3Mózes 2:13.): »minden áldozatoddal áldozál sót«. És mert az asztal így az oltárhoz lett hasonlónak. 7. Ha abból a darabból, melyre a hámaci áldást mondták, az asztalnál ülőknek is osztnak, ne dobják azt eléjük, mert kenyeret dobni nem szabad, ne adják a kezükbe sem, hanem tegyék eléjük. 8. Parancskötelesség a bráchához a legtekintélyesebb kenyeret megszegni. Ha tehát az ember előtt van egy darab felszegett, meg egy egész kenyér és az a szándéka, hogy ebéd alatt mind a kettőből eszik és habár mind a kettő egyfajta, legyen bár az egész kenyér kisebb a megszegett darabnál és nincs is olyan fehér lisztből, mint az, mégis az egészből szegjen, mert az nagyobb becsű. De ha nem egy fajta lisztből vannak, hanem az egész kenyér (olcsóbb) alacsonyabb rendű, pl. ha az egész tönkölykenyér, a megmaradt darab pedig búzakenyér, habár ez kisebb, mint az egész, a búzakenyérre mondjon áldást. Ha pedig az egész árpakenyér, habár ez alacsonyabb rendű a búzakenyérenél, mindamelllett, mert Izrael földje dicséretének verse (5Mózes 8: 8.) az árpát is említi, továbbá, mert egész is, az istenfélő ember ezt is részesítse tiszteletben. Hogyan cselekedjék? Tegye a megszegett darabot az egész kenyér alá és vágjon le mindkettőből egyszerre. Ha mindkét kenyér egész, vagy mindkettő megszegett, arra mondja a bráchát, amelyik fehérebb, tisztább lisztből való. Ha mind a kettő egyformán fehér, mondja a bráchát a nagyobbra. 9. Ha olyan ember előtt, ki a nemzsidó pék kenyerétől nem tartózkodik, van zsidónak kenyere és nemzsidónak kenyere és mind a kettő egész, vagy mind a kettő darab és egyforma nagyságúak is, egyazon fajtából valók is, a zsidó pék kenyerére mondja a bráchát. De ha a zsidó pék kenyere nem olyan fehér, mint a nemzsidóé, mondjon áldást arra, amelyikre akar. 10. A becsesebb előnyben részesítésének szabálya csak arra az esetre szól, ha az a szándéka, hogy ebéd közben mind a kettőből eszik, de ha nem akar majd ebédje közben csak az egyikből enni, szegjen abból, amelyikből enni akar és nem kell ügyet vetni arra, hogy becsesebb-e az egyik a másiknál.

Az ima a zsidóságban "szívvel végzett szolgálat" (ávodá: szó szerint munka). A Sömá-passzus megparancsolja, hogy egész szívünkkel szolgáljuk az Urat. Bölcsseink megkérdezik: Mi az a "szívvel végzett szolgálat"? Válaszuk: az ima.

Ávrám vezette be a reggeli imát, amint az kiderül a következő írásvers magyarázatából, Bölcséink szerint való értelmezéséből: “Korán reggel útra kelt Ávrám a felé a hely felé, ahol az Örökkévaló előtt állt korábban” (1Mózes 19:27.).

Jicchák (Izsák) vezette be az alkonyati imát, a minchát, amint meg van írva: “Kiment Jicchák estefelé beszélni a mezőre” (1Mózes 24:63.).

Jáákov (Jákob) vezette be az esti imát: “Odaért a helyhez és meghált ott, mert lement a nap” (1Mózes 28:11.).

Akkor jöjjenek a Kicur Sulhán Áruch az ebéd utáni kézmosás és ima szabályai (18 pontban)

1. Az ebéd utáni kézmosást sokan könnyedén veszik, de helyes, ha az istenfélő ember gondot fordít rája. A kéz ujjait csak második ízükig kell lemosni, mielőtt megtörli, hajtsa lefelé a kezeit. Aki előimádkozik, az mossza meg kezeit először. 2. Ne öntsék le kezüket a föld fölé, hol emberek járnak, mert gonosz erő van ezen a vízen, hanem öntse le edénybe, vagy az asztal alatt, szárítsa le kezeit, azután mondja el az evés utáni asztali imát. A kézmosás és ima közben ne beszéljen. 3. A terítőt és a kenyeret csak az ebéd utáni ima után szabad eltávolítani, hogy az ima alatt ott feküdjék a kenyér az asztalon, mutatván ezzel is, hogy van áldás az Örökkévalótól – áldassék neve! – hogy ettünk is, maradt is. Miként Elisá mondotta a szolgájának (2Királyok 4:43.): »mert így szól az Örökkévaló, esznek és még marad is«. Továbbá mert az áldás »a semmin« nem nyugodhatik, csak valamin, ami ott van, mint Elisá mondta Ovádjá asszonyának (2Királyok 2:4.): »mid van a házban?« 4. A késeket már az asztali ima előtt szokták eltávolítani, vagy befedni, mert az asztal olyan mint az oltár, az oltárról pedig azt mondja a Tóra (5Mózes 27:5.): »ne lengess fölötte vasat«, mert a vas megrövidíti, az oltár meghosszabbítja az ember életét, nem volna helyén, hogy az élet megrövidítője lengettessék meg a meghosszabbítója fölé. Az asztal is meghosszabbítja az ember életét és kiengeszteli bűneit, idegenek megvendéglésével, mert nagy a hatalma a vendéglátásnak, az isteni fenség száll le általa. Némely helyen nem fedik be sábat és ünneppon, csak hétköznapon, mert Észáv ereje lévén a vas, sábat és ünneppon azonban nincsen sátán, sem csapás. És Izráel szokásai olyanok, mint a Tóra törvénye. 5. Ha nem is evett, csak egy olajbogyó nagyságú kenyeret, már el kell mondania az asztali imát. 6. Ne mondja el az asztali imát sem állva, sem járva, hanem csak ülve, még akkor se, ha házában járkalva, vagy állva, vagy ledőlve evett, mikor imádkoznia kell, csak ülve teheti, mert nyugodtabban irányíthatja figyelmét rája. Kerevetre dőlve sem szabad imádkoznia, mert az a gögös fennhéjázás módja, hanem üljön, vegye magára a felső kabátját, tegye a fejére a kalapját, hogy Istenfélelem legyen rajta és keltse fel áhítatát, hogy Istenfélelemmel és tisztelettel imádkozzék és ne tegyen semmi mást, amikor imádkozik. 7. A hallgatók ámén-nal szoktak felelni az asztali imában háRáchámán szóval kezdődő könyörgő mondatok után, mint a Midrás mondja: aki hallja, hogy társa valamiért könyörög, avagy Izraelt áldja – akár Isten nevének említése nélkül is – köteles rá ámén-nal felelni. 8. Ha elmulasztotta és oly sokáig várt az asztali ima elmondásával, mint az emésztés ideje, azaz míg újra éhes kezdett lenni, mulasztása jóvá nem tehető, az asztali imát már el nem mondhatja. Az emésztés ideje némelyek szerint 1 1/5 óra = 72 perc. Nagyobb lakomáknál azonban az evés és az ima közben ennél az időnél huzamosabban is ülnek az asztalnál, mert közben isznak és csemegéket is esznek, a leghelyesebb mégis, ha az imával nem várnak soká. 9. Ha elmulasztotta és az asztali ima előtt távozott helyéről, ha van ott, ahol épp tartózkodik, egy kis darab kenyér, egye meg ottan a hámosci bráchá nélkül és mondja el ott az asztali imát; ha nincsen ott semmi kenyere, vissza kell menni a helyére imádkozni. Ha ez oly messze van, hogy félő, mire visszaér, az emésztés ideje is elmúlik, mondja el az asztali imát ott, ahol van. Itt még 9 pont következik, ami azt tárgyalja, mi történik, ha valki feledékenységéből vagy egyéb okokból egy részt kihagy, vagy felcserél, vagy mást mond, akkor hogyan lehet helyre hozni, hogyan lehet, vagy kell-e, lehet-e pótolni.

Kérem engedjék meg, hogy megemlítsem a számomra egyik legkedvesebb áldást.
Péntek esténként a családfő megáldja a gyermekeit:

Sok és szép előírásunk egy dolgot szolgálnak, ezek mind az Örökkévaló dicséretéről szólnak,
és az Isten létét és mindenhatóságát mondja el.

Kívánom, hogy mindnyájan tudjuk naponta legalább 100 alkalommal áldani az Örökkévalót,
jó erőben és egészségben!

Köszönöm szépen, hogy meghallgattak!